

Міністерство освіти і науки України
ВБО Український фонд «Благополуччя дітей»

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ

Методичний посібник
з профілактики сексуального насильства та сексуальної експлуатації дітей (в двох частинах)

Київ – 2017

УДК 373.035:343.541-053.2] (072)

ББК 74.200.56я7

Ф 79

Автори-упорядники: Цюман Тетяна Петрівна, кандидат педагогічних наук, доцент; Нагула Олена Леонідівна, кандидат психологічних наук.

Рецензенти:

Кочубейник О. М., доктор психологічних наук, завідувач лабораторії психології спілкування Інституту соціальної та політичної психології НАПН України;

Журавель Т. В., голова виконкому Всеукраїнського громадського центру «Волонтер», канд. пед. наук, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка.

За загальною редакцією Т. П. Цюман

Схвалено Міністерством освіти і науки України (*протокол № 1 від 14 лютого 2017 року*)

Рекомендовано Вченою радою Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка (*протокол № 3 від 14 грудня 2016 року*)

Формування навичок безпечної поведінки дітей. Частина 1. Вчимо дитину захищатися : метод. посібник / автори-упоряд.: Цюман Т. П., Нагула О. Л. ; за заг. ред. Цюман Т. П. – К. : Видавництво: ФОП Буря О.Д., 2017. – 52 с.

Підготовка та видання матеріалів здійснені в рамках проекту «Попередження сексуального насильства та сексуальної експлуатації дітей у країнах Центральної та Східної Європи – комплексний підхід», впровадженого Українським фондом «Благополуччя дітей» у партнерстві з Фондацією «Даємо дітям силу» (Польща) за фінансової підтримки OAK Foundation (Швейцарія).

Видання буде корисним педагогам, практичним психологам, соціальним педагогам, батькам, а також усім, хто працює у сфері попередження насильства над дітьми.

The materials were developed and published in the frame of the project “Prevention of child sexual abuse and sexual exploitation in Central and Eastern Europe” implemented by Child Well-Being Fund Ukraine in partnership with Empowering Children Foundation with the financial support of OAK Foundation.

The publication will be useful for pedagogues, applied psychologists, parents and for all persons who work in the sphere of child abuse prevention.

ISBN 978-617-7402-07-6

© Український фонд «Благополуччя дітей», 2017

Усі права захищено. Відповідальність за зміст публікації несе винятково Український фонд «Благополуччя дітей». Думки, висловлені в публікації, не обов'язково збігаються з точкою зору донора.

Частина 1. Вчимо дитину захищатися

ЗМІСТ

- 7** **Передмова**
- 9** **Методичні рекомендації щодо особливостей використання сценаріїв інтерактивних ігор для дітей віком 10-13 років**
- 14** **Сценарії інтерактивних ігор для дітей віком 10-13 років «Вчимо дитину захищатися»**
- 48** **Словник понять та термінів**
- 50** **Перелік рекомендованих джерел**

ПЕРЕДМОВА

Пропонуємо Вашій увазі методичний посібник, що є продовженням системної просвітницької роботи з формування навичок безпечної поведінки особистості. Він складається зі сценаріїв інтерактивних ігор для дітей віком 10-13 років «Вчимо дитину захищатися» та сценаріїв інтерактивних занять для дітей віком 14-18 років «Я вмю себе захистити». Перший матеріал цієї серії під назвою «Навчіть дитину захищатися» (розрахований на просвітницько-профілактичну роботу з дітьми 3-6 років) вийшов друком у 2015 році.

Розроблення та видання цього методичного посібника є одним із компонентів проекту «Попередження сексуального насильства та сексуальної експлуатації дітей у країнах Центральної та Східної Європи – комплексний підхід», який був реалізований Українським фондом «Благополуччя дітей» у партнерстві з Фондацією «Даємо дітям силу» (Польща) за фінансової підтримки OAK Foundation (Швейцарія).

Проблема сексуального насильства над дітьми є прихованою, і зазвичай дуже складно не тільки встановити кількість потерпілих дітей, а й своєчасно надати їм кваліфіковану допомогу та підтримку. Звісно, факторів, що спричиняють це явище, багато, однак основними є: сучасні погляди суспільства на виховання, зокрема терпимість до проявів жорстокого поводження з дити-

ною; тотальна суспільна табуованість теми сексуального насильства; неготовність дорослих працювати в цій темі, а також соціальна й психологічна незрілість дітей, що ставить їх у повну залежність від дорослих, а нездатність захистити себе робить особливо уразливими перед проявами сексуального насильства.

На жаль, діти часто зберігають факт насильства в таємниці, тому що відчувають себе розгубленими, переляканими або винними, адже кривдник зазвичай ганьбить свою жертву або погрожує їй, загрожуючи можливими наслідками у разі розголошення неприємних подій. Окремо варто підкреслити, що дитина неспроможна самостійно визначити, наприклад, різницю між позитивними і негативними дотиками, адже сам факт сексуального насильства не завжди супроводжується больовими синдромами (саме так і відбувається, коли дорослі показують дітям порнографію або змушують їх позувати для сороміцьких фото). Переконати дитину «кричати і говорити», а не мовчати, якщо дорослий заподіює їй дискомфорт чи психологічно тисне на неї, може виявитися важким завданням. Це особливо складно, коли кривдник є авторитетною персоною для дитини і докладає усіх зусиль, щоб завоювати її довіру. Саме тому дорослим дуже важливо мотивувати дитину просити про допомогу, якщо хтось або щось змушує її відчувати себе

збентеженою, адже ми не завжди зможемо бути поряд. Ми повинні бути впевнені, що дитина завжди перебуває в контрольованій та безпечній ситуації.

Отже, важливо акцентувати просвітницьку роботу з дітьми щодо попередження сексуального насильства та сексуальної експлуатації у площині формування навичок безпечної поведінки.

Запропоновані авторами сценарії інтерактивних ігор та інтерактивних занять є практичним інструментом не тільки для освітян, а й для батьків, опікунів та інших відповідальних та небайдужих дорослих, які допоможуть дитині здобути знання, вміння та навички, необхідні для подальшого безпечного самостійного життя.

Всеукраїнська благодійна організація «Український фонд «Благополуччя дітей»» висловлює щиру вдячність відділу позашкільної освіти, виховної роботи та захисту прав дитини Міністерства освіти і науки України; освітянам, спеціалістам соціальних служб та представникам громадських організацій м. Києва та Київської області, м. Дніпра, м. Бердичіва Житомирської області, м. Калуша Івано-Франківської області, м. Миколаєва, м. Дрогобича Львівської області, м. Черкас та Черкаської області, Волинської області за активну співпрацю під час апробації матеріалів, їхні цінні коментарі та творчу насагу.

Особлива подяка усім хлопчикам та дівчаткам, юнакам і дівчатам, які брали участь в інтерактивних іграх та заняттях. Їх щира зацікавленість та активна робота стали для авторів найважливішою оцінкою та допомогли урізноманітнити ігри й заняття з формування правил безпечної поведінки.

Тетяна Цюман

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ВИКОРИСТАННЯ СЦЕНАРІЇВ ІНТЕРАКТИВНИХ ІГОР ДЛЯ ДІТЕЙ ВІКОМ 10-13 РОКІВ

Шановні ведучі!

Перед Вами методичні матеріали, які допоможуть цікаво та змістовно попрацювати з дитиною 10–13 років та сформувані у неї життєво необхідні знання й уміння, які надалі дадуть їй змогу захиститися від можливої небезпеки та ризиків у взаємодії як з дорослими, так і з ровесниками.

Тут Ви знайдете сценарії інтерактивних ігор, представлені у вигляді конспектів, а також теоретичні опи си тем, понять, які доцільно детально обговорювати разом із дітьми.

Основна ідея інтерактивних ігор ґрунтується на ма-теріалах кампанії Ради Європи “Один із п’яти”, яка при-свячена ознайомленню дітей та дорослих з основними правилами безпечної поведінки, що покликані допомог-ти уникнути ситуацій, пов’язаних із ризиком сексуаль-ного насильства та сексуальної експлуатації.

Запропоновані авторами правила безпечної пове-дінки враховують психологічну та соціальну ситуацію розвитку дитини віком 10-13 років та продовжують логіку раніше напрацьованих правил для дітей віком

4-6 років. Варто підкреслити, що описано найбільш типові ситуації, в які у повсякденному житті можуть потрапити діти означеної вікової групи. Насамперед ситуації або події, яким дитині складно протистояти, оскільки вони стосуються теми особистих кордонів та здатності їх захищати. Особливо це відчутно, коли поряд немає батьків, старших братів та сестер або зна-чущих дорослих, у яких можна попросити поради або котрим можна поскаржитись.

Дедалі частіше виникають ситуації, коли дитині складно виокремити шанобливе ставлення до себе та своїх тілесних особливостей від хтивості стосовно неї та її тіла. Опиняючись таким чином в уразливому станови-щі, дитина може замкнутись у собі та на довгі роки стати жертвою власних страхів і недовіри до оточуючих.

Саме тому перед ведучими інтерактивних ігор стоять особливі вимоги. Найкращими особами для реалізації таких ігор будуть люди, які мають практичний досвід роботи з навчання дітей за інтерактивними формами, які передбачають встановлення кордонів, ідентифіка-цію, розуміння, прийняття почуттів та формування вміння з ними справлятися, активне слухання, роз’яс-

нення дитині наслідків вчинених дій, а також зміцнення її позитивної поведінки.

На думку авторів цього навчально-методичного видання, щоб мати змогу ефективно проводити зустрічі з дітьми, перед початком роботи слід обов'язково:

- ☉ ознайомитись зі змістом усього посібника та глибоко його осмислити;
- ☉ проаналізувати сценарії інтерактивних ігор з дітьми й детально їх опрацювати;
- ☉ заздалегідь підготувати допоміжні матеріали, необхідні для проведення ігор;
- ☉ відпрацювати власну роль ведучого інтерактивної гри, наприклад, у колі друзів чи співробітників;
- ☉ ознайомитись з іншими тематичними матеріалами для батьків та фахівців, які є додатком до сценаріїв ігор. Їх можна завантажити на сайті Українського фонду «Благополуччя дітей» (наприклад, методичний посібник «Навчіть дитину захищатися» <http://childfund.org.ua/publications/view/2354/2>, інформаційно-методичний посібник «Сексуальне насильство наді дітьми: причини, наслідки, профілактика» <http://childfund.org.ua/publications/view/1540/2> та інші інформаційні матеріали <http://childfund.org.ua/publications>);
- ☉ розробити погодинний план кожної гри, зважаючи на вік, особливості розвитку, рівень за-

гальної обізнаності дітей, часові межі, ресурси, можливості приміщення або простору;

- ☉ підготувати відповідне оформлення інтерактивного простору для проведення гри;
- ☉ залучити технічного помічника для ефективності підготовки та проведення інтерактивних ігор.

Взаємодія з дітьми 10-13 років розпочинається з інтерактивної гри «Аукціон правил безпечної поведінки», яка дозволяє дітям у форматі інтерактивного спілкування вивчити 5 правил безпечної поведінки.

Варто врахувати, що гру «Аукціон правил безпечної поведінки» краще проводити окремо для хлопців і для дівчат. Це обумовлено специфікою віку, відмінностями у сприйнятті делікатних тем, які висвітлюватимуться ведучим або спонтанно виникатимуть у бесіді з дітьми. Разом із тим, ведучому слід зважати на рівень досвіду дітей щодо безпечної поведінки, особистої безпеки, а також сексуальної безпеки особистості. Для ведучого ігор важливими будуть навички створення атмосфери психологічного комфорту (довіри, розкутості, зацікавленості тощо).

Кількість учасників гри «Аукціон правил безпечної поведінки» має бути оптимальною для взаємодії з дітьми у форматі інтерактивної бесіди і в той же час достатньою для змагальної атмосфери, яка зазвичай панує під час аукціону.

Наступною проводиться гра-квест «День Х», яка є логічним продовженням попередньої гри і має на меті повторити та закріпити вивчені 5 правил безпечної поведінки. У квесті вже можуть змагатися разом і дівчата і хлопці, оскільки у процесі гри зроблено акцент на чіткому запам'ятовуванні власне самих правил і не передбачено бесід стосовно їх змісту. Саме тому дітям варто озвучити мету гри-квесту «День Х»: знайти і зібрати 5 цінностей (5 правил безпечної поведінки) й отримати максимальну винагороду. У грі можуть бути використані різні варіанти донесення інформації: смс, записки з підказками, звукові оголошення, електронна пошта, музика. Особливу увагу необхідно приділити вибору приміщення для квесту (просторе, комфортне) та завчасно його підготувати. У грі-квесті ведучий виконує роль «Хранителя таємниці секретної кімнати та скарбнички з талантами».

Кількість учасників гри «День Х» – до 8 осіб, щоб на маршруті квесту учасники не заважали один одному, кожен зміг взяти активну участь у виконанні завдань і проявити свої таланти. Якщо у попередній грі число учасників було значно більшим, тоді їх можна об'єднати у декілька команд, які гратимуть одночасно, або з кожною окремою командою провести квест в окремий день. У такому разі необхідно завчасно продумати і скласти план, як організувати гру для одночасної участі кількох команд (налаштування простору, достатня

кількість завдань для всіх команд, черговість їх виконання, окремі маршрути для кожної команди, час, призи тощо).

Важливо, що лідерами команд мають право бути діти, які в попередній грі «Аукціон правил безпечної поведінки» стали власниками цінних лотів. Учасників до команд вони обирають самостійно перед початком квесту. Якщо група дітей до 10 осіб, то це може бути й одна команда. Тоді, щоб обрати лідера для неї, необхідно запропонувати власникам лотів певне змагання між собою, відповідно – очолить команду переможець. Можливий варіант і співлідерів, які між собою розділять обов'язки на час гри.

Меншим за віком дітям варто спростити завдання, а старшим навпаки – ускладнити. Старшим необхідно надавати більше можливостей для самостійного виконання, навіть жертвуючи часом, натомість меншим – давати більше підказок, але не прямих, а завуальованих, таких, які наштовхуватимуть їх на правильні відповіді. Весь процес гри, окрім того що підготувати, треба ще й контролювати, тому знадобиться помічник. Його можна обрати з числа тих дітей, з котрими буде нескладно виконати поставлені завдання. За представленими сценаріями інтерактивних ігор, грати з дітьми однієї групи/класу можна по декілька разів поспіль, поступово ускладнюючи завдання.

Ведучому варто пам'ятати, що тривалість кожної гри не повинна перевищувати 1,5 години.

Усі поняття, подані в інформаційних повідомленнях, призначені тільки для дорослих, щоб актуалізувати проблематику, прояснити для кращого розуміння її зміст, значення та актуальність. До прикладу, такі терміни, як “сексуальне насильство”, “сексуальна експлуатація” в дитячій аудиторії не озвучуються взагалі. Щодо інших, то варто застосовувати їх делікатно, диференційовано, зважаючи на рівень розвитку дітей, специфіку їх сім'ї, навчального закладу, місцевої громади та загалом особливості дитячої аудиторії. Дорослим, які обрали для себе роль ведучих інтерактивних ігор, варто бути чутливими й уважними до дітей: раптом серед них є такі, що вже мають у власному життєвому сценарії травмуючий досвід! Дорослим слід пам'ятати про це, щоб уникнути повторної травматизації дитини.

Для полегшення підготовки та опрацювання сценаріїв інтерактивних ігор текст посібника містить своєрідні методичні підказки у вигляді посилань **“До уваги ведучого!”**. Вони покликані, насамперед, допомогти ведучому дотримуватись логіки проведення сценаріїв, знайти вихід у можливих складних ситуаціях під час викладу завдань гри або ж розширити інформаційний діапазон для кращого орієнтування у темі завдання або гри загалом.

Окремо варто наголосити, що подані на початку сценаріїв **мета та завдання** є лише методичною необхідністю, важливим прогнозованим результатом роботи ведучого і не потребують, в жодному разі, озвучення у дитячій аудиторії.

Бажаємо отримати задоволення і цінні надбання від спілкування з дітьми!

СЦЕНАРІЇ ІНТЕРАКТИВНИХ ІГОР ДЛЯ ДІТЕЙ ВІКОМ 10-13 РОКІВ

«НАВЧИТЬ ДИТИНУ ЗАХИЩАТИСЯ»

Мета:

Надати життєво необхідні знання, які допоможуть дитині уникнути небезпеки у взаємодії з іншими.

Завдання:

- 1) ознайомити дитину з особливостями безпечної поведінки в інтимному спілкуванні;
- 2) стимулювати у дитини позитивне ставлення до власного тіла;
- 3) ознайомити дитину з особливостями реагування на інтимні таємниці;
- 4) навчити дитину говорити “НІ” в інтимному спілкуванні;
- 5) стимулювати дитину до пошуку та отримання допомоги в небезпечних, ризикованих ситуаціях.

Перелік правил безпечної поведінки для дітей віком 10-13 років:

СТОП! ТУТ МІЙ КОРДОН

МОЄ ТІЛО НАЛЕЖИТЬ ТІЛЬКИ МЕНІ!

ПОГАНІ СЕКРЕТИ – НЕБЕЗПЕКА ДЛЯ МЕНЕ!

“НІ” ОЗНАЧАЄ “НІ”

РОЗМОВА З ДОРΟΣЛИМ – ВИХІД ДЛЯ МЕНЕ!

Гра «Аукціон правил безпечної поведінки»

ПЛАН ГРИ

- I. Підготовчий етап:
 - вступна бесіда;
 - заробляння коштів для участі в аукціоні.
- II. Презентація лотів: короткі інформаційні повідомлення щодо змісту правил.
- III. Аукціон.
- IV. Обмін враженнями.

СЦЕНАРІЙ ГРИ

I. Підготовчий етап

Вступна бесіда

Перед грою ведучий проводить коротку інтерактивну бесіду з дітьми, щоб занурити їх у тему сексуальної безпеки, делікатно діагностувати рівень обізнаності з теми та мотивувати на активну участь у грі.

Ведучий: Вітаю і запрошуюю вас до гри «Аукціон правил безпечної поведінки», яка буде для вас цікавою і корисною. Перед тим як ми розпочнемо гру, я розкажу вам, що таке аукціон.

Аукціон – це незвичайна форма продажу особливих товарів. Товари, що продаються на аукціоні, називаються лотами. Заради отримання найвищої ціни за лот ведучий аукціону пропонує покупцям визначитися з його вартістю: хто дасть за нього найбільшу ціну, той і стане власником лоту. Часто на аукціонах продаються дуже коштовні речі, їх називають цінностями або ще, можливо, ви чули, анти-

кваріатом, раритетом, шедеврами мистецтва. Проводиться аукціон у спеціально відведеному місці, призначається певний час і чітко визначаються умови, за яких усе відбуватиметься. Як саме проходить наш аукціон, яких умов вам треба буде обов'язково дотримуватись, я розповім дещо пізніше.

З назви гри (нагадайте, як вона називається?) стає зрозуміло, що на нашому аукціоні продаватимуться правила, а саме правила безпечної поведінки. Ці правила дуже цінні, ними варто користуватися і дітям, і дорослим. З'ясуємо, в чому ж їхня цінність. Прошу вас уважно послухати.

Ви швидко дорослішаєте, у вашому житті з'являється все більше ситуацій, коли ви опиняєтесь самі, без батьків. Ви починаєте спілкуватися все з більшою кількістю різних людей. І часто до їх числа входять не лише ваші однолітки, друзі, люди, близькі вашій сім'ї, родичі, а й просто знайомі, сусіди, молодь з вашого двору, педагоги, керівники гуртків, тренери. Називайте, хто ще? Так, і незнайомці – продавці, лікарі, перукарі, попутники в транспорті та інші, кого зустрічаєте просто на вулиці.

Із новин по телевізору та інших ЗМІ ми, буває, чуємо тривожні новини, коли з дітьми стаються різні біди, коли стосовно них чужі, а іноді й добре знайомі дорослі коять погані речі: жорстоко поводяться, змушують до статевих відносин, зйомок для непристойних фото, крадуть, продають, обманом забирають цінні речі. Чи чули ви про такі випадки? Так, на жаль, у світі існує небезпека. І дорослі, які понад усе намагаються захистити всіх дітей від негараздів, придумали 5 правил безпечної поведінки, які можуть стати захисними амулетами. У багатьох країнах світу дітей навчають таких правил. Та від самих дітей теж багато чого залежить, а саме – добре запам'ятати ці правила і правильно застосовувати їх у житті.

Що ж таке правила безпечної поведінки? Це такі слова, жести або дії, про які треба завжди пам'ятати, до того ж, коли ви їх упевнено, голосно проговорюєте або виконуєте, то вони можуть вас захистити. Яким чином? Зупинити людину, яка намагається чинити стосовно вас щось зле, а ви тим часом втечете.

Тепер швиденько повторимо, про що зараз йшлося в нашій з вами бесіді?

Зрозуміло, що аукціон – справа серйозна, відповідальна: треба дотримуватись умов, можна придбати цінні речі, за які ще потрібно позмагатися. Тож, варто як слід підготуватися, щоб здобути цінності й отримати задоволення від гри.

Ми могли б уже розпочати аукціон, та у вас немає коштів, щоб змагатися за придбання цінних лотів.

І ось цікавий момент. Кошти, дійсні на нашому аукціоні, називаються талантами. Зараз я розповім вам про те, чому вони саме так називаються, а потім, як таланти можна заробити. Насправді таланти – це були срібні монети, за які купували або продавали товари в Античні часи. Існує така притча: «Заможний торговець, від'їжджаючи в далекі країни за товаром, доручив своїм помічникам опікуватися його статками. Одному з них він дав 5 талантів, другому – 3, третьому – 1. Двоє з них добре трудилися весь час, поки не було господаря, і збільшили його статки. А третій – ледар, схитрував і зарив свою монету в землю. Після повернення торговець винагородив за працелюбство своїх помічників тим, що віддав їм усі зароблені ними кошти. Третій – не отримав нічого. Так і з'явився відомий вислів «зарити талант у землю».

Отже, бажаю всім вам не заривати свої таланти в землю, а гідно ними скористатися і збільшити свої статки. Почніть із придбання важливих для життя правил.

Заробляння коштів для участі в аукціоні

Ведучий: Настав час заробляти таланти. А як саме, слухайте уважно. Я ставитиму запитання. Вони стосуються теми, про яку ми сьогодні з вами продовжуємо говорити, – «Безпека та небезпека».

До уваги ведучого!

Зароблені учасниками таланти із скарбнички може видавати ведучий або дитина, обрана ведучим на роль банкіра. У такому разі банкір дістає гроші зі скарбнички і передає ведучому, а той вже віддає за призначенням.

Увага! Запам'ятайте умови:

Хто дасть правильну, повну, чітку відповідь, заробить 3 таланти.

За слухні доповнення (до них належать приклади із життя, висловлена власна думка, хоча би спроба розмірковувати) – 1 талант.

Правильна але неповна, нечітка відповідь – 1 талант.

Неправильна відповідь – учасник повертає у скарбничку 3 таланти».

Запитання:

До уваги ведучого!

У дужках подано орієнтовні відповіді. Діти можуть про те саме говорити іншими словами.

1. Що таке, на вашу думку, небезпека для дитини?

(Небезпека – все, що загрожує життю, здоров'ю, самопочуттю дитини. Самопочуття – загальний психічний показник нашого тілесного і духовного стану в кожний момент, який тісно пов'язаний із самозбереженням індивіда. Нагадує організму про його потреби і вказує йому на загрозові небезпеки.)

2. Які небезпеки можуть загрозувати життю?

3. Що може загрозувати здоров'ю?

4. Через що може виникати погане самопочуття?

(Через біль душевний або фізичний; страх; зберігання поганих секретів; обман тощо.)

5. Що таке безпека?
(*Безпека – це стан, коли людині нічого не загрожує. Людина не відчуває страху, тривоги, вини, сорому, болю. Почувається захищеною, задоволеною, спокійною.*)
6. Це безпека чи небезпека, коли дитину змушують робити щось таке, що їй неприємне?
7. Це безпека чи небезпека, коли дитина почувається незахищеною?
8. Охарактеризуйте людину, якій можна довіритися.
(*Людина, яка ніколи вас не зраджувала; у складних ситуаціях надавала допомогу; готова приймати і захищати вас за будь-яких обставин, що б ви не скоїли.*)
9. Чим небезпечно розмовляти з незнайомцями на вулиці?
10. Чи спілкування в соціальних мережах є небезпечним?
11. Як реагувати, коли доросла людина просить дитину про допомогу?
(*Дорослі повинні просити про допомогу лише у дорослих.*)
12. У кого дітям просити допомоги в небезпечних ситуаціях?
(*У людей, яким довіряєш: батьки; старші брати, сестри; родичі, або люди у формі.*)
13. Куди бігти, коли ви тікаєте від підозріло небезпечних людей?
(*У місця, де є люди, в жодному разі не ховатися в підвали і т. п.; звертатись до людей в уніформі.*)
14. Що робити, коли вас проти вашої волі кудись ведуть?
15. Які норми дозволеного та недозволеного (що можна і що не можна) у відносинах з іншими людьми?
16. Кому і для чого можна давати або відправляти свої фото, а особливо коли просять прислати фото з оголеними частинами тіла?

До уваги ведучого!

Ведучому необхідно стимулювати всіх учасників брати участь у розіграві, наголошуючи, що всі діти, які заробили таланти, є активними учасниками аукціону, отримають картки з номерами (на аркушах розміром 10x10 см від руки написані номери, у кожного учасника буде свій номер). Картки дають право їхнім власникам претендувати на лот, виставлений на аукціон. Всі інші займають місця спостерігачів й активної участі в торгах не беруть. Всього виставлятиметься 5 лотів – це правила безпечної поведінки. Правила мають бути написані на окремих картках, щоб можна було їх демонструвати і діти могли їх прочитати. Ведучий проводить презентацію лотів й ознайомлює учасників з їх змістовною характеристикою .

Після демонстрації картки з правилами необхідно вкласти у конверти, тобто лоти виставлятимуться на аукціон у закритих конвертах, а от заклеювати конверти не потрібно. Пізніше технічний помічник ведучого виноситиме урочисто лоти і кластиме їх на визначене для них місце, де його має бути всім добре видно.

II. Презентація лотів

Ведучий: Шановні учасники аукціону, дозвольте представити вам лоти – правила безпечної поведінки, які будуть виставлені для продажу на сьогоднішньому аукціоні. Зараз ви маєте прекрасну можливість ознайомитись з їхніми характеристиками і цінністю, яку вони становлять для вашої безпеки.

ЛОТ 1. Правило «Стоп! Тут мій кордон»

Що означає це правило? Усе дуже просто: ніхто не повинен наближатися до людини на відстань ближче, ніж на витягнуту руку, без її дозволу.

У кожної людини є своє особисте: ім'я, тіло, речі, думки, інтереси, бажання і свій особистий простір. Проникнення в особистий простір без дозволу є несанкціонованим вторгненням, тому може

сприйматися людиною як загроза, тобто замах на те, що їй особисто належить. Зазвичай по межі особистого простору проходить невидимий для інших, проте дуже відчутний для самої людини особистий кордон.

Людина сама протягом життя вчиться виставляти особистий кордон. Робить вона це, спираючись на власні відчуття в певний момент та здобутий раніше у спілкуванні з різними людьми досвід.

Практичне відпрацювання правила

Ведучий: Виставте вперед руку й упевнено, чітко та голосно промовте: «Стоп!», або інший варіант: «Стоп! Тут мій кордон». Робіть так одразу, щойно відчуєте дискомфортне наближення до себе, напругу, страх, неприємний тактильний контакт у спілкуванні або взаємодії з іншими людьми. Навіть якщо це ваші близькі, рідні, друзі, знайомі або, тим паче, незнайомі люди. Необхідно завжди так робити, коли ви відчуєте відразу від недоречного фізичного контакту, і тоді, коли ви не хочете, щоб людина стосовно вас так чинила, бо це непристойно, неприємно, неприйнятно або дратує тощо. І повсякчас продовжуйте наполегливо повторювати «Стоп! Тут мій кордон», доки інша людина не сприйме це серйозно.

Особистий кордон – це психологічна межа людини, що становить основу її психічного здоров'я і виконує функцію захисту особистості від небажаного вторгнення в межі її особистого простору. (О. Нагула)

Особистий простір – це предметно-психологічний простір, що оточує людину, який вона розглядає як свою власність. (О. Нагула)

До уваги ведучого!

Слід донести до дітей, що кожна людина, за можливості, має оберігати свою особисту територію, але і ставитися шанобливо до особистого простору оточуючих. Щоб не потрапляти в ризиковані

ситуації з небезпечними людьми, а також побудувати здорові відносини з тими, кому довіряєш, необхідно:

- ☞ чітко уявляти межі особистого простору;
- ☞ вимагати їх дотримання від інших;
- ☞ чітко знати норми дозволеного та недозволеного, наприклад, заборонено:
 - торкатися інтимних частин тіла без дозволу особи (за винятком: лікарів, коли вони здійснюють огляд, обов'язково з дозволу пацієнта і його батьків; батьків дитини, персоналу сиротинців, та й то тільки до певного віку, приблизно 3-4 роки, поки дитину вчать самостійно митися, доглядати за своїм тілом; батьків чи медичного персоналу в процесі лікування, щоб виконати приписи лікаря (процедури, ін'єкції тощо);
 - застосовувати брутальні, непристойні, болючі дотики під час інтимного спілкування;
 - інтимне спілкування дітям з дорослими людьми – відверті поцілунки, пестування статевих органів, сидати на коліна до чужих людей;
 - брати будь-що від дорослих без дозволу батьків (незважаючи на те, що це смачне – цукерка, корисне – яблуко, дуже хочеться, цікаве, нове, миле як цуценя тощо);
 - йти, куди б не кликали, сидати в машину з дорослими (знайомими або незнайомими) без дозволу батьків;
 - непристойну поведінку стосовно дітей: жорстоке ставлення, побиття, образи, знущання, примус, маніпуляція тощо;
 - умисно просити маленьких дітей про допомогу (дорослим допомагають тільки дорослі).

Непристойна поведінка – ганебна, така, що піддається осуду з позиції моральних чеснот, культури та етики взаємостосунків між людьми. (О. Нагула)

Інтимне спілкування – це процес здійснення фізично-духовної близькості між людьми на основі довіри, відвертості, що потребує усамітнення і втаємничення. (О. Нагула)

ЛОТ 2. Правило «Мое тіло належить тільки мені!»

Що означає це правило? Усе дуже просто: людина народжується в своєму тілі, яке по суті є одним із найцінніших інструментів, яким вона виражає себе. Відтак, лише сама людина і є єдиним власником свого тіла. Ніхто і ніколи не може розпоряджатися, на свій розсуд, тілом іншої людини, торкатися його без дозволу (нівечити, бити і так само пестити, обіймати тощо).

Практичне відпрацювання правила

Ведучий: Діти, скажіть чи погоджуєтесь ви з цим правилом, яке говорить нам, що наше тіло – це наша цінність, яка належить тільки нам? Тож, як будь-яку цінність, тіло треба берегти, захищати, доглядати, аби не сталося як з тим телефоном... (Гумор заради підтримання активності). Зараз розповім.

Пригадайте, яким був ваш власний телефон (комп'ютер, планшет), коли він щойно у вас з'явився та був новеньким, блискучим. Уявіть, якби можна було його тоді запитати: «Яким є твоє тіло?», що б він вам відповів. Спробуйте зараз говорити від імені вашого телефону (комп'ютера, планшета), починаючи словами «Мое тіло ...».

До уваги ведучого!

Ведучий уважно слухає відповіді всіх дітей, а за необхідності додає: "А мій телефон сказав мені, що його тіло дуже сильне, красиве, здорове, гнучке, швидке!"

-
- ☉ Чи і дотепер тіло вашого телефону має «здоровий», гарний, блискучий вигляд? Чому так з ним сталося?
-

До уваги ведучого!

Зважаючи на відповіді дітей, ведучому необхідно обговорити з ними причини і наслідки правильного та неправильного (безпечного і небезпечного) поводження з особистою власністю. Варто також підвести дітей до висновку, що їхня власність (у тому числі й тіло) – їхня відповідальність, адже щоб тіло було дужим, красивим, здоровим – його треба, доглядати, оберігати, розвивати, захищати. Цілком очевидно, що коли їхня власність потрапляє в руки інших людей, ті не будуть про неї так дбати, як законний власник, бо для них вона не є настільки важливою, як для нього.

ЛОТ 3. Правило «Погані секрети – небезпека для мене!»

Що означає це правило? Усе дуже просто: зберігання поганих секретів руйнує самопочуття, душу і тіло людини, тому ніхто не повинен зберігати їх у таємниці, тримати в собі і намагатися просто забути. Не слухайте, коли інша людина (знайома або незнайома) каже «нехай це буде наш секрет», «не говори про це нікому», «не кажи батькам, бо я їм зроблю ще гірше, або вони тобі не повірять, бо вірять мені» після того, як робила з вами, говорила вам, показувала щось таке, що здавалося вам неправильним, поганим, викликало у вас дискомфорт, біль, сором, вину, страх. І навіть якщо це були і приємні відчуття в тілі, а в душі в той же час – збентеження, сумнів, тривога.

Практичне відпрацювання правила

Ведучий: З'ясуємо, які секрети можна умовно назвати «хороші», а які «погані». Я зачитаю декілька прикладів, а ви будете вирішувати, назвати його умовно «хороший» чи «поганий». Якщо цей секрет

виявиться «поганим», то прошу всіх разом вголос повторити наше правило «Погані секрети – небезпека для мене!».

Приклади:

1. На перерві до першокласниці Іринки підійшов шкільний охоронець, привітався, запитав, чому вона сумує, і запропонував пригостити смачним пирогом та чаєм. Дівчинка погодилася і пішла з ним до кімнати відпочинку для охоронців. Охоронець пригостив дівчинку, а коли вона зібралась повернутися до класу, попросив: «Тільки нікому не кажи, що ти тут була, нехай це буде наш секрет, тобі ж сподобалось? Я ще буду тебе пригощати!»
2. Симпатична і люб'язна жінка підійшла до дівчинки (або хлопчика) 10 років біля Макдональдсу, лагідно привіталася і запросила на кастинг фотомоделей, бо саме такої зовнішності дитину вони розшукують. Докладно все пояснила, куди і коли прийти, сказала, що навіть платитимуть гроші за їхні вдалі фото. Наполегливо попросила нічого не казати батькам, поки він/вона не пройшли відбір, хай це буде для них сюрпризом.
3. Діти з мамою приготували татові подарунок на день народження і домовились, що це буде їхній секрет, поки не настане той самий важливий день.
4. Старший хлопець з іншої спортивної команди запропонував меншому робити непомітно пікантні фото своїх друзів у роздягальні та душі і пересилати йому; можливо, вони зможуть на цьому заробити грошенят. Попередив, що нехай все тримає в секреті, інакше винагороди йому не бачити.

ЛОТ 4. Правило «НІ означає НІ»

Що означає це правило? Усе дуже просто: вміння казати «Ні!» є основою вашої безпеки. Впевнено кажіть «Ні!» всьому, що викликає у вас сумнів, побоювання і неприязнь. Ваше «Ні!» буде переконли-

вим, якщо ви підкріпите його чітким, впевненим промовлянням вголос, поглядом – прямим перед собою, позою – розправлені плечі, рівна спина (краще стоячи!).

Практичне відпрацювання правила

Ведучий: Перед вами формула впевненого «Ні!» – (НІ = НІ + НІ). Вивчимо її і гарно запам'ятаємо. Хто спробує розтлумачити, що означає ця формула, людині, яка її вперше побачила?

До уваги ведучого!

Ця формула впевненого «Ні!» означає, що «Ні!», сказане один раз, підтверджується ще одним впевнено сказаним «Ні!». Людина має повторювати своє «Ні!», допоки інша зрозуміє категоричну позицію «Ні!».

ЛОТ 5. Правило «Розмова з дорослим – вихід для мене!»

Що означає це правило? Усе дуже просто: вкрай важливо розповісти дорослим, яким ви довіряєте – батькам, вчителям, старшому брату, сестрі, тренеру, іншим – про випадки, коли хтось зі знайомих або незнайомих вам людей поводить ся стосовно вас неправильно, на вашу думку. Можливо, видимої школи вам і не завдали, та думки повсякчас повертаються до тієї ситуації, розмови – і душа наповнюється смутком, тривогою, неспокоєм, роздратуванням, хвилюючим дискомфортом. Не бійтеся просити про допомогу, ви не повинні шукати вирішення проблеми самостійно, не соромтеся, не приховуйте своїх переживань, поговоріть про них. І якщо вас не почули з першого разу, ви повинні повторювати і повторювати до тих пір, поки вас не почують, поки не допоможуть. Поряд завжди є люди, які можуть допомогти, шукайте їх, не здавайтесь.

Практичне відпрацювання правила

Ведучий: Пропоную всім по черзі вставати, проговорити вголос правило «Розмова з дорослим – вихід для мене!» і після того продемонструвати його у вигляді пантоміми (допомагаючи собі руками, жестами, позою, мімікою тощо).

Ведучий: Тепер ви знаєте про всі лоти і їхню цінність. Вітаю і запрошую на аукціон.

III. Аукціон

До уваги ведучого!

Ведучий нагадує дітям, що серед них є ті, хто має картки активних учасників аукціону, тому він запрошує їх перейти і сісти у спеціально відведене місце, а всі інші учасники – це гості, які розміщуються на гостьових місцях. Важливо, що гості активної участі в торгах не беруть, а лише спостерігають.

Лоти оголошуються по черзі, називається порядковий номер (1,2,3,4,5) і коротка характеристика до нього, саме правило не оголошується. Стартова вартість усіх лотів однакова.

Ведучий: Виставляється Лот № 1! Його цінність у тому, що він захищатиме ваш особистий простір. Стартова вартість лоту – 3 таланти.

Хто хоче собі придбати лот № 1 за 3 таланти? Піднімайте догори ваші картки. (При цьому імена дітей не називаються, а озвучуються номери на їхніх картках.)

Хто пропонує вищу ціну? Піднімайте ваші картки.

Номер 5, яку пропонуєте ціну? Хто більше? ...

Лот продано!

Лот придбано номером ... за ... талантів.

Виставляється лот № 2! Його цінність у тому, що він захищатиме ваше тіло ...

Виставляється лот № 3! Його цінність у тому, що він захищатиме вас від поганих секретів ...

Виставляється лот № 4! Його цінність у тому, що він допомагатиме звертатись по допомогу ...

Виставляється лот № 5! Його цінність у тому, що він навчить казати впевнене «Ні!» ...

До уваги ведучого!

Після того як придбані всі лоти, ведучий запрошує власників лотів вийти на середину кімнати, дозволяє їм зазирнути у конверт і про себе прочитати правило, а вголос назвати лише одне ключове слово, нехай воно буде написане десь на конверті, непомітно для загалу і так, щоб дитина могла його прочитати. Наприклад: «У мене правило про тіло». Натомість, усі інші учасники відгадують, яке саме правило міститься в конверті. Ведучому слід проконтролювати, щоб відгадуючи правило, діти чітко його формулювали.

Якщо правило буде названо неправильно або нечітко – власник має дістати картку з правилом і вголос зачитати точне його формулювання. Ведучий стежить за тим, щоб усі діти разом повторювали те чи інше правило, і головне – правильно. За кожної нагоди ведучий просить дітей повторювати правила вголос.

За умови, що вік, рівень розвитку, загальна обізнаність підлітків та час дозволяють, можна провести коротеньке обговорення стосовно того, чому деякі з них не використали свої таланти. В іншому випадку – ведучий наголошує, що невикористані таланти треба зберегти, оскільки вони будуть використані у наступній грі – квесті, і по його завершенні можуть зіграти важливу роль в отриманні заохочувального приза.

Лоти (конверти з правилами) ведучому потрібно підписати олівцем: номер (1,2,3,4,5), ім'я власника і його особистий мобільний телефон, та попросити дітей залишити їх на зберігання, оскільки вони знадобляться в наступній грі.

Також необхідно попередити дітей, що ця гра-аукціон має продовження і наступного разу (варто зазначити, коли саме) буде гра-квест під назвою «День X». А перед тим вони мають виконати домашнє завдання. Для його виконання всі діти отримують роздруковані пам'ятки з правилами (їх потрібно підготувати завчасно, скориставшись змістовними характеристиками правил, поданих вище на етапі презентації лотів). Окремо варто попросити дітей розповісти про правила безпечної поведінки своїм батькам, а також навчити їх своїх друзів (хоча б одного-двох). Інформаційна схема «Кола спілкування» теж може даватися додому для спільного ознайомлення з батьками (див. Додаток 1).

IV. Обмін враженнями

ДОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ

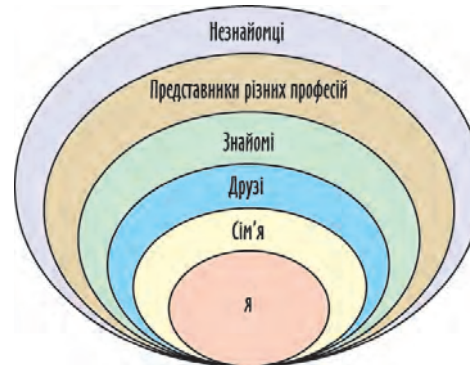
Додаток 1

Для кращого розуміння та запам'ятовування дітьми змісту правил безпечної поведінки запропонуйте їм подану нижче візуальну інструкцію.

Знайдіть час і представте її на завершення гри «Аукціон безпечних правил» з метою повторення і закріплення вивчених правил або додайте її до пам'яток.

Інструкція:

Перед вами різнокольорова схема «Кола спілкування», вона допоможе вам краще розібратися, що таке особистий простір і як треба спілкуватися з людьми, які вас оточують, та застосовувати правила безпечної поведінки у спілкуванні з ними.

1. Фіолетове коло = Я, мій особистий простір.

Це найперше і найголовніше коло. До нього входить кожен з нас, це його особистий простір (у кожного він свій – неповторний та неймовірний). Відтак, наше тіло належить тільки нам, і тільки ми самі можемо вирішувати, хто може перебувати близько поряд з нами. Ніхто не повинен торкатися нас без дозволу. Якщо хтось з іншого оточення створює нам дискомфорт (не важливо, чи то дідусь посадив вас до себе на коліна, чи то мама подруга вимагає «поцілувати тітоньку в щічку»), ви не повинні соромитися сказати їм про це і наполегливо заявити «Стоп! Тут мій кордон», «НІ означає НІ».

2. Синє коло = Сім'я.

Це коло нашого близького оточення, нашої сім'ї і тих, кого ми любимо. Повага, довіра і любов – ось ознаки, за якими ми визначаємо, хто належить до цього кола, хто найбільше близький до нас. Проте варто пам'ятати, що ми не повинні нехтувати повагою до власного особистого простору навіть заради тих, кого любимо. Це ж стосується і їхнього особистого простору.

3. Зелене коло = Друзі.

Це коло віддаленого оточення. До нього можуть входити наші друзі і ті, з ким нам подобається спілкуватись. Дружба є важливим складником нашого життя і складається вона з багатьох речей. Наприклад, спільні ігри, розмови, веселощі, іноді дружні обійми. Дружба завжди ґрунтується на довірі та повазі. І такі прояви, як обійми, мають базуватися на взаємній згоді. Важливо розуміти, що не всі діти в класі повинні поводити себе, як твої друзі. Варто поговорити з батьками або іншими дорослими, яким ви довіряєте, щоб з'ясувати, як визначати, хто твій друг і як поведяться друзі між собою.

4. Жовте коло = Знайомі.

Це коло дистанційованого оточення. Знайомі нам люди, яким ми махаємо рукою при зустрічі, з ким знайомі поверхнево і не дуже близькі. Це можуть бути сусіди по будинку, діти з вашого двору, гуртка,

спортивної команди, друзі батьків. Варто витримувати дистанцію в спілкуванні з ними, оскільки ви недостатньо добре їх знаєте.

5. Оранжеве коло = Представники різних професій.

Це коло людей, від яких ми можемо отримати допомогу, коли будемо її потребувати, але вони не наші друзі. До них належать учителі, поліцейські, пожежники, лікарі та ін. Ви, напевно знаєте, від кого та яку допомогу можна отримати. Проте в ситуації, коли ви тікаєте від небезпечних людей чи інших загроз, вам, насамперед, потрібно просити допомоги у людей у формі або тих, що перебувають безпосередньо на робочому місці. Вони завжди мають певні розпізнавальні ознаки, наприклад: уніформа, жетон, посвідчення, робочий інвентар, нашивка з емблемою організації чи установи, де вони працюють (патрульний, кіоскер, поштар, продавець, аптекар, касир, кондуктор у транспорті, охоронець супермаркету та ін.).

6. Червоне коло = Незнайомці.

Це коло далекого, чужого нам оточення. Ми не знаємо цих людей (навіть якщо вони говорять, що знають нас, це неважливо). Не всі чужі нам люди погані, просто оскільки ми не знайомі, то й не знаємо, погана людина перед нами чи хороша. Через те ми не довіряємо незнайомцям. Ми не розмовляємо з ними, не розповідаємо нічого про себе і своїх близьких. Не відповідаємо на запитання. Не відгукуємося на прохання про допомогу «знайти собачку», «провести на відому вам вулицю», «нахилитися і пошукати ключі під машиною» тому, що дорослі ніколи не повинні просити про допомогу у тих, хто менший і слабший за них. Ніколи нікуди не йдемо, не їдемо з ними!

Гра-квест «День X»

ПЛАН ГРИ

- I. Підготовчий етап:
 - об'єднання в команду;
 - призначення лідера;
 - ознайомлення з правилами.
- II. Основний етап (проходження маршруту гри, який охоплює 6 завдань).
- III. Завершальний етап (обмін враженнями і вручення призів).

СЦЕНАРІЙ ГРИ

До уваги ведучого!

Кількість команд і їхня чисельність залежить від загальної кількості дітей, з якими працюватиме ведучий. Оптимальною кількістю дітей для однієї команди є 5-6 осіб. Лідерами команд мають право бути діти, які в попередній грі «Аукціон» стали власниками цінних лотів. Учасників до команд вони обирають самостійно перед початком квесту. Якщо група дітей до 10 осіб, то це може бути й одна команда. Тоді, щоб обрати лідера для неї, можна запропонувати власникам лотів певне змагання між собою, відповідно – переможець очолить команду. Можливий варіант і співлідерів, які між собою розділять обов'язки на час гри.

До уваги ведучого!

Квест (від англ. quest – пошук, пошуки пригод) – інтерактивна командна гра, пригодницько-інтелектуальне змагання, основою якого є послідовне виконання заздалегідь підготовлених завдань. Під

час гри команда вирішує логічні завдання, здійснює пошук на місцевості, будує оптимальні маршрути переміщення, шукає оригінальні рішення, а також підказки. Після завершення чергового завдання команда переходить до виконання наступного. Винагорода за успішно пройдений маршрут – цінний приз.

Опис квесту: Виконати ланцюжок завдань (розв'язати приклади, провести досліди, виконати завдання на пам'ять, кмітливість, уважність тощо).

СЦЕНАРІЙ КВЕСТУ «ДЕНЬ Х»

До уваги ведучого!

Антураж зачинених дверей у секретну кімнату і самої кімнати організатором/ведучим гри оформлюється, виходячи з можливостей власного креативу. Ведучому гри (Хранителю), щоб не втратити логіку квесту та не загубити важливі ігрові деталі, варто безпосередньо читати сценарій з аркуша або іншого носія.

У сценарії далі згадується ще один персонаж – Привид. Цей персонаж введено для підтримання інтриги, але насправді в процесі гри у кімнаті разом з учасниками фізично присутній тільки Хранитель і помічними, за потреби.

I. Підготовчий етап

Хранитель зустрічає дітей біля входу в зачинену кімнату.

Хранитель: Ось і настав день Х. Вітаю вас в секретній кімнаті. Сьогодні зранку ми не змогли в неї потрапити, бо вона виявилась замкнутою на новий замок та опломбованою. Кому і навіщо це знадоби-

лося – невідомо. Проте тут була знайдена записка, яка дещо прояснила: «СТОП. Вхід заборонено. Тут заховані цінності, які можуть врятувати або забезпечити від багатьох негараздів у житті. Оволодіти ними особливо важливо для дітей, щоб вони могли, коли це знадобиться, самі себе захистити».

Хранитель: Я – хранитель секретної кімнати. Тут вже було багато занадто допитливих. Вони приходили і по одному і групами. Всі хотіли знайти цінності, але там, в кімнаті, це зробити непросто... Відомо, що всередині є Привид, який охороняє цінності. Він не дозволяє ритися в речах, кидати щось на підлогу, бігати, галасувати, перекидати предмети тощо. Лише ті, хто зможуть пройти всі випробування, відгадати загадки, секретні коди, правильно виконати всі завдання, зберегти побільше талантів і не розлютить Привида, зуміють зібрати всі цінності. Щоб вийти з кімнати і забрати з собою знайдені цінності, необхідно буде знайти вихідний квиток для команди. Як Хранитель, я спостерігатиму, щоб усі учасники дотримувалися правил гри. А також на виході пред'явили «Вихідний квиток». Команда має вийти з кімнати, зібравши всі 5 правил і зберігши побільше талантів. Тоді її очікує винагорода. Нагадую, що таланти, не використані на аукціоні, можна додати до зароблених сьогодні на квесті. Я не знаю всіх таємниць цієї загадкової кімнати. Деякі підказки вам може надати тільки Привид. Тому раджу уважно вивчати його послання, вчасно перевіряти смс-повідомлення та електронну скриньку (в секретній кімнаті є увімкнений комп'ютер).

До уваги ведучого!

Плакат з правилами гри необхідно підготувати завчасно і закріпити перед входом в секретну кімнату, на видному місці; та прикрити, щоб він не відволікав увагу дітей, а відкрити вже тоді, коли йтиметься про правила.

Правила гри:

- ⊗ Лідер призначається Хранителем
- ⊗ Обов'язки в команді розподіляє лідер команди
- ⊗ Обов'язки для лідерів/співлідерів (вести команду за маршрутом, стежити за часом, розпоряджатися талантами, зберігати знайдені цінності, звертатись за підказками тощо) вони розподіляють самостійно
- ⊗ Самостійно виходити з секретної кімнати учасникам заборонено
- ⊗ Слід поводитись чемно, щоб не дратувати Привида
- ⊗ Вартість підказки – 2 таланти, віддати в скарбничку Хранителю
- ⊗ Порушення правил – штраф 1 талант
- ⊗ Слід голосно промовляти Правила безпечної поведінки при знаходженні цінностей.

Хранитель: Перед тим, як ви потрапите в кімнату, ознайомтесь з правилами гри. Прочитайте їх на плакаті і добре запам'ятайте.

Квест починається зараз і триватиме 1,5 год. Рівно о _____ год двері секретної кімнати зачиняться назавжди. До того часу команда в повному складі та із зібраними цінностями (5 правил) має вийти з секретної кімнати.

II. Основний етап

А тепер перевіримо вашу кмітливість. Вважайте, що це ви отримуєте «Вхідний квиток» до секретної кімнати. Ось тут на столі є перше завдання.

Завдання 1

«Завдання 1. Перед Вами приклад, він викладений із сірників. Складіть новий приклад, так щоб він був з правильною відповіддю, причому перекласти можна лише один сірник.

$$8 + 3 - 4 = 0$$

Відповідь:

$$9 + 3 - 4 = 8$$

Підказка до завдання 1: можна перекласти один сірник, взявши його з першої цифри і поклавши на останню.

Якщо і далі дітям буде складно, то поясніть детальніше, що 8 можна перетворити на 9, а нуль – на 8, нехай самі здогадаються який саме взяти сірник з першої цифри і як покласти, щоб утворилася нова цифра.

Хранитель: Щойно команда впорається із завданням – отримаєте «Вхідний квиток». Пам'ятайте, «Вхідний квиток» – важливий документ, поставтесь до нього дуже уважно.

До уваги ведучого!

«Вхідний квиток» вручайте в конверті, і ще вкладіть до нього 10 талантив (10 банкнот номіналом 1 талант). Якщо команда не справляється, вона може покласти в скарбничку 1 талант і попросити у вас підказку.

Завдання 2

Текст написаний на звороті вхідного квитка:

«Завдання 2. Перед вами «Кодована система сигналів безпеки». У вас 2 хв, щоб їх запам'ятати, потім двері в секретну кімнату зачиняться. Таку фігуру викладено на підлозі із підручних засобів так, щоб знак було добре видно. В ньому підказка, як діяти далі...».

Команда заходить до кімнати.

До уваги ведучого!

Плакат із системою сигналів необхідно завчасно прикріпити на стіні та прикрити його до отримання вхідного квитка. Саму назву «Кодована система сигналів безпеки» на плакаті писати не потрібно, тільки символи і їх пояснення, в такій послідовності:

«I» Розмова з дорослим – вихід для мене.

«N» Погані секрети – небезпека для мене.

«L L» Стоп! Тут мій кордон.

«O» Мое тіло належить тільки мені!

«X» HI означає HI.

У секретній кімнаті десь на підлозі із різнокольорових хустинок (будь-яких інших речей, предметів) викладено Символ «X». Непомітно до однієї із хустинок причеплено аркуш з підказкою: «Перекодуйте символ на правило. Кількість слів у правилі є орієнтиром, де шукати наступну підказку».

Відповідь: «HI означає HI» – 3 слова, значить цифра – 3).

У просторі кімнати підлітки мають відшукати конверт з № 3 (він може бути прикріплений до меблів, висіти на стіні, з-під чогось виглядати тощо). В конверті вони знайдуть перше правило **«HI означає HI»**. А також записку: «Червона стрілка на конверті, якщо обертатиметься навколо своєї осі вкаже на квадратний предмет на відстані приблизно 5 кроків, там наступне завдання.

До уваги ведучого!

За необхідності підкажіть дітям, що той, хто тримає в руках конверт, не повинен далеко відходити від місця, де його знайшли, має відшукати на ньому намальовану червону стрілку, повернути конверт догори тією стороною, на якій намальована червона стрілка, і повільно обертатися навколо своєї осі. Усі інші в цей час повинні уважно шукати в просторі кімнати квадратний предмет (коробку) (взагалі їх може бути більше як одна, проте необхідну розмістіть точно на відстані 5 кроків).

Завдання 3

Коробка. Зверху на коробці напис «Відкривати обережно! Заборонено перевертати і кидати».

У коробці: 5 одноразових стаканчиків, у них міститься по 2 чайних ложки білого порошку (причому в 4 із них – борошно, в 1 – сода), пляшечка (0,5 л) з оцтом. Знизу на дні стаканчика, в якому насипана сода, намальоване сонечко (може бути наліпка «сонечко» тощо). На внутрішньому боці кришки від коробки написане завдання.

«Завдання 3. Маєте 5 стаканів і пляшечку з пахучою рідиною. Додайте її потрошку в кожен стакан. Шипляча піна дасть підказку».

Відповідь: Реакція шипіння буде лише в одному стакані, через те, що там на соду потрапив оцет. У всіх інших – (борошно+оцет) реакції не відбудеться. Знизу на дні шиплячого стаканчика – сонечко.

До уваги ведучого!

Для наступного завдання розмістіть у кімнаті декілька сонечок (іграшка, книжка, альбом для малювання, фотоальбом, зошит, папка, де на обкладинці є сонце, дитячий малюнок, фото в рамочці, картина, квітка – сонце, комаха сонечко, сояшник тощо). У якомусь із цих предметів заховайте конверт з другим правилом **«Мое тіло належить тільки мені»**.

Також у конверт покладіть підказку «Сонечко в крапочку знає, що буде далі» (в іграшкову комаху, або там, де є її зображення – зошит, фото в рамці тощо заховайте записку із завданням, де шукати наступне правило).

Завдання 4

У сонечка з крапочками діти знаходять папір з дивними знаками.

«Завдання 4. Уважно розгляньте картинку і вставте пропущені знаки. А після того слухайте підказку від Привида, він дасть знак, що робити далі, якщо, звісно, захоче вам допомагати».

Відповідь: Це просто цифри від 1 до 7, які написані в особливий спосіб – так, як вони звичайно пишуться, і в дзеркальному відображенні вздовж вертикальної осі. Відтак, треба дописати цифри 2, 3 і 5, 6».

До уваги ведучого!

Завдання може бути складним для дітей, тоді дайте їм підказку (1 талант у скарбничку) – поставте на лінію осі знака дзеркало, закрийте праву частину цифри і запитайте «На що схожий цей знак?» тощо. Привид може прислати підказку «Порахуйте вголос від 1 до 7» у вигляді смс (на телефон когось із дітей, залишити напередодні гри в електронній скриньці лідера команди, для цього в кімнаті має бути комп'ютер або якийсь інший гаджет).

Щойно цифри будуть правильно вписані, непомітно увімкніть звукове повідомлення (запишіть його на аудіодиктофон вашого телефона, аудіофайл в комп'ютері, диктофон, магнітофон тощо) з голо- сом Привида «Середня цифра в ряду дуже важлива».

Відповідь: 4.

До уваги ведучого!

Розмістіть десь у просторі кімнати семитомник (у крайньому разі не менше 4 томів) книг так, щоб вони стояли одна біля одної і було добре видно їх номери. Це може бути: художня література, енциклопедії, словники, що є в наявності, або будь-які інші книги однакового розміру і товщини (лише наклейте на них номери). В книгу під номером 4 заховайте конверт із третім правилом **«Стон! Тут мій кордон»** і записку між аркушами **«Шукайте фарби!»**.

Нагадуйте дітям, що знайдене правило вважається захищеним, якщо всі учасники команди вголос його прочитали, відстежуйте і постійно нагадуйте про це. Вони можуть проголошувати його всі разом або поодиночі, як забажають.

Завдання 5

Десь у приміщенні розміщено столик з усім необхідним для виконання завдання: фарби гуаш (червона, синя, жовта), пензлики, палітра, стаканчик з водою, серветки тощо. Заготовки для розфарбовування (А1, або А2, А3, А4) з текстом правила **«Погані секрети – небезпека для мене!»**.

На розфарбовці прикріплено окремий аркуш з написом, або прямо на ній написано завдання.

«Завдання 5. Розфарбуйте букви помаранчевим, коричневим, фіолетовим і зеленим кольором. Складіть речення».

Відповідь: Діти повинні правильно змішати кольори: зелений – це синій і жовтий; помаранчевий – червоний і жовтий; фіолетовий – червоний і синій; коричневий – разом червоний, синій, жовтий. Скласти правильно речення, щоб можна було прочитати правило.

До уваги ведучого!

Щодо виготовлення заготовки, то її варіанти можуть бути як зовсім прості, так і більш складні; виконані від руки або роздруковані на папері зручного формату. Наведіть лише контури літер, наприклад, на ватмані правило можна написати повністю і підряд всі слова, або для складності – окремі слова з речення порозкидати по всьому аркушу. Кожне слово – на окремому аркуші (А2 або А3, А4), причому скласти їх у стовпчик в правильному порядку або сплутаному, взагалі розкидати на столі.

*Готову роботу (як вище описано у «відповіді») слід передати Хранителю, а він навзаєм передасть конверт із четвертим правилом **«Погані секрети – небезпека для мене!»**.*

Хранитель: Молодці, ви впорались із завданням – тримайте цінність! А за те, що гарно (констатувати актуальне: охайно, швидко, креативно тощо) виконали завдання – вам підказка «Перевірте електронну скриньку або смс-повідомлення».

Завдання 6

Зміст повідомлення, який команда отримує на е-скриньку або в смс: «Не лише в комп'ютері багато цікавого, а й під ним немало цікавинок! Може з їхніх шматків щось цінне вийде».

Діти знайдуть конверт під комп'ютером, а всередині нього багато порізаних шматочків із текстом.

До уваги ведучого!

Як зробити шматочки і в що вони мають скластися. Необхідно на аркуші (А4) надрукувати тексти всіх 5 правил та зробити 4 копії (для складності можна підготувати більшу кількість копій), а потім кожну окремо потрібно розрізати на різні за формою шматочки (на 4 або більше шматочків).

Вийде 4 комплекти пазлів, в кожному із трьох слід забрати по одному шматочку, а у четвертому залишити усі шматочки. Перемішати всі комплекти і скласти у конверт.

Відповідь: На зібраному зі шматочків аркуші можна прочитати текст (5 правил).

Хранитель: Якого з цих правил не вистачає в колекції ваших цінностей? (Діти здогадуються і називають його голосно «Розмова з дорослим – вихід для мене!») Ось воно, із задоволенням передаю його вам!

До уваги ведучого!

У конверті діти також знайдуть «Вихідний квиток». На його звороті напис «Двері відчиняться на короткий час, якщо Привид залишиться задоволеним».

Хранитель: Можливо, його порадують таланти? Порахуйте, скільки маєте талантів?

Проте бачу, що двері зачинені! Може, здобуті цінності його задовільнять? Називайте голосно, які правила безпечної поведінки ви знаєте! Повторимо декілька разів і голосно і тихо. Усі разом, нумо!

Голосно, голосно!

Тихіше, тихіше!

Тихо, тихо!

Хранитель: Ура! Привид підкинув мені ключ! Виходимо!

III. Завершальний етап

Обмін враженнями і вручення винагороди

Відповідно до суми талантів, до яких можна додати зароблені під час аукціону, запропонуйте команді призи:

1. Маленький мішечок із цукерками (цукерок за кількістю дітей) – _____ талантів.
2. Середній мішечок з цукерками (цукерок за кількістю дітей, вдвічі більше) – _____ талантів.
3. Величезний мішок з цукерками (повний цукерок тощо) – _____ талантів.

Варіанти призів можуть бути й іншими, зважаючи на вподобання дітей, певну необхідність в чомусь (книжки, спільна цікава екскурсія, прогулянка) та актуальні можливості.

До уваги ведучого!

Рекомендовані варіанти призів та заохочень для дітей:

1. Усією командою піти на прогулянку (ігровий майданчик, льодовий стадіон, парк та інші цікаві розважальні місця відпочинку для дітей у вашому місті).
2. Спільний перегляд цікавого і корисного дитячого фільму з обговоренням після перегляду.
3. Слайд-шоу, фотоколаж із фотографій дітей (зробити знімки пам'ятних моментів під час квесту, зробити слайди, скинути дітям на електронні носії або дати посилання).
4. Сертифікат про перемогу у грі.

СЛОВНИК ПОНЯТЬ І ТЕРМІНІВ

Віртуальний секс – це використання різноманітних інтернет-матеріалів (картинок, текстів, звуків, відео) для сексуального стимулювання та задоволення.

Дитина – особа віком до 18 років (повноліття), якщо згідно з законом, застосовуваним до неї, вона не набуває прав повнолітнього раніше.

Дитяча порнографія – це будь-які, незалежно від форми, зображення дітей, що беруть участь у реальних чи уявних сексуальних діях, або показ статевих органів дитини з сексуальними намірами.

Дитяча проституція – це використання дитини в наданні сексуальних послуг з метою отримання оплати чи іншої винагороди у будь-якій формі.

Дитячий секс-туризм – комерційна сексуальна експлуатація дітей людьми, які переїжджають з однієї місцевості в іншу з метою сексуальних відносин.

Дотик – відчуття, що виникає при стиканні шкіри з навколишнім середовищем; це потреба, яку людина прагне реалізувати, будучи ще плодом в утробі матері. І ця потреба залишається найбагатшою формою вираження і певною мірою формою досвіду протягом всього

життя. Однією з причин такої сили дотиків є те, що будь-який, навіть найлегший дотик може передати набагато ширший спектр емоцій, ніж будь-які слова і жести.

Жертва насильства в сім'ї – член сім'ї, який постраждав від фізичного, сексуального, психологічного чи економічного насильства з боку іншого члена сім'ї.

Інтимне спілкування – це процес здійснення фізично-духовної близькості між людьми на основі довіри, відвертості, що потребує усамітнення і втаємничення.

Квест – (від англ. *quest* – пошук, пошуки пригод) – інтерактивна командна гра, пригодницько-інтелектуальне змагання, основою якого є послідовне виконання задалегідь підготовлених завдань.

Комерційна сексуальна експлуатація дітей (КСЕД) є одним з основних порушень прав дітей. Вона охоплює сексуальні домагання з боку дорослої людини та винагороду в грошовій чи іншій формі дитині чи третій особі (або групі осіб).

Малолітньою вважається дитина до досягнення нею чотирнадцяти років. *Неповнолітньою* вважається дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років.

Насильство в сім'ї – будь-які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування одного члена сім'ї стосовно іншого члена сім'ї, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи члена сім'ї як людини та громадянина і завдають йому моральної шкоди, шкоди його фізичному чи психічному здоров'ю.

Непристойна поведінка – ганебна, така, що піддається осуду з позиції моральних чеснот, культури та етики взаємостосунків між людьми.

Ода (від грец. *ode* – пісня) – жанр лірики, що висловлює піднесені почуття, викликані важливими історичними подіями, діяльністю визначних осіб тощо.

Особистий кордон – це психологічна межа людини, що становить основу її психічного здоров'я і виконує функцію захисту особистості від небажаного вторгнення в межі її особистого простору.

Особистий простір – це предметно-психологічний простір, що оточує людину, який вона розглядає як свою власність.

Ранній шлюб – це шлюб за участі дітей та підлітків віком молодше 18 років.

Секстинг – це пересилання інтимних фотографій за допомогою стільникових телефонів, соцмереж та електронної пошти. Ця назва з'явилася в 2005 році у Новій Зеландії після того, як тринадцятирічна школярка розмістила свої дуже відверті знімки на сайті знайомств. У деяких країнах, наприклад у США та Австралії, секстинг вважається злочином, якщо на фото зображений неповнолітній.

Сексуальне насильство в сім'ї – протиправне посягання одного члена сім'ї на статеву недоторканість іншого члена сім'ї, а також дії сексуального характеру стосовно неповнолітнього члена сім'ї.

Селфі (англ. *Selfie*; від англ. *self* – сам, само) – вид фотографії, автопортрет, зроблений за допомогою камери смартфона, фотоапарата чи веб-камери. Може бути зроблений фотографуванням як власного вигляду, так і його відображення у дзеркалі.

Instagram – безкоштовний додаток обміну фотографіями, що дозволяє користувачам робити фотографії, застосовувати до них фільтри, а також поширювати їх через свій сервіс і низку інших соціальних мереж.

ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ахтирська Н. М. Моніторинг судової практики України у справах, пов'язаних з насильством щодо дітей та жінок / за заг. ред. Христової Г. О. – К. : Тютюкін, 2011. – С. 16-18.
2. Гавришак Л. І., Мащак С. О. Інтернет-залежність як чинник девіантної поведінки // Проблеми загальної та педагогічної психології. – 2011 рік. – Т. XIII, ч. 5. – С. 56-63.
3. Гончарова Т. В. Насильство дітей у сім'ї: умови, причин й фактори виникнення // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2010. – № 4.
4. Догадина М. А., Пережогин Л. О. Сексуальное насиліе над детьми. Выявление, профилактика, реабилитация потерпевших. URL: <http://www.rusmedserv.com/psychsex/sexvictim.shtml>
5. Доповідь про насильство щодо дітей у світі / Паулу Сержіу Пінейру. – К.: Перфект Стайл. – 2006 – С. 54-55.
6. Запобігти і зупинити / Олексій Лазаренко ; Міжнародний гуманітарний центр «Розрада». UNIFEM. – С. 8.
7. Інформаційно-методичні матеріали та аналіз нормативно-правової бази з питань попередження насильства над дітьми в сім'ї та поза нею / Брижик В. О., Журавель Т. В., Кочемировська О. О., Нікітіна О. М., Христова Г. О. ; за заг. ред. Журавель Т. В., Христової Г. О. – К. : ТОВ «К.І.С.», 2010. – С. 26-27, 234-235.
8. Как выявить и пресечь сексуальное насиліе над детьми? <http://shkolazhizni.ru/archive/0/n-21247/>
9. Лисюк Ю. В. Вплив домашнього насильства на дітей та шляхи його подолання // Філософія, соціологія, політологія. Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. – 2004 – С. 397-399.
10. Напрями впровадження вимог Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального розбещення (CETS No 201) в Кримінальний кодекс України : навч. курс / М. Куцевич // Проект зі зміцнення та захисту прав жінок та дітей в Україні (TRES). – К. – 2011. – С. 2.
11. Попередження, виявлення і подолання випадків насильства в сім'ї та жорстокого поводження з дітьми: тренінговий курс / Журавель Т. В., Коробченко Н. М., Нікітіна О. М., Сафронова О. Ф. ; за заг. ред. О. В. Безпалько, Т. В. Журавель. – К. : ТОВ «К.І.С.», 2010. – С. 22-24, 28-29.
12. Попередження, виявлення і подолання випадків насильства та жорстокого поводження з дітьми : метод. посібник для освітан / Журавель Т. В., Кочемировська О. О., Ясеновська М. Е. ; за заг. ред. Безпалько О. В. – К. : ТОВ «К.І.С.», 2010. – С. 229-231.
13. Про попередження насильства в сім'ї : Закон України від 15.11.2001 р. № 2789-III.

14. Сексуальное насилие над детьми. URL: http://maxybaby.net.ua/index.php?loc=art_rem&art=sexual-abuse
15. Сексуальное насилие над детьми. URL: <http://www.eti-deti.ru/obchie/143.html>
16. Сексуальное насилие над детьми и инцест: синдром аккомодации. URL: <http://www.dorogaksvobode.ru>
17. Сексуальные преступления. Сексуальное насилие над детьми. URL: <http://bookap.info/okolopsy/krukbaur/g1129.shtm>
18. Телесное наказание со стороны родителей – это насилие : пособие для специалистов / ЮНИСЕФ.
19. Тюріна В. Попередження насильства в сім'ї як напрям соціально-педагогічної роботи з молоддю // Спеціальний випуск за матеріалами науково-практичної конференції. Вісник Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту. – К. : Державний інститут розвитку сім'ї та молоді. 2010. – № 1-2. – С. 37-39.
20. Швед О. В. Сексуальна експлуатація неповнолітніх як соціальне явище: тенденції і шляхи профілактики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. соціол. наук. – Харків, 2006. – 21 с.
21. Jak chronić dzieci przed wykorzystaniem seksualnym? Poradnik dla rodziców i profesjonalistów / Fundacja Dzieci Niczyje. W ramach kampanii „Zły dotyk”
22. Pomoc dzieciom wykorzystywanym seksualnie. Poradnik dla pedagogów, nauczycieli i opiekunów dziecka / Fundacja Dzieci Niczyje. W ramach kampanii „Zły dotyk”
23. Recognizing Child Abuse and Neglect: Signs and Symptoms. URL: <http://www.childwelfare.gov/pubs/factsheets/signs.cfm>
24. Responding to child sexual abuse. URL: http://www.aacap.org/cs/root/facts_for_families/responding_to_child_sexual_abuse
25. What to do if a child discloses sexual molestation. URL: <http://www.missingkids.com/missingkids/servlet/>
26. What we all need to know to... protect our children. Protecting children from sexual abuse / Stop it Now! UK & Ireland project.

Цюман Тетяна Петрівна
Нагула Олена Леонідівна

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ

Частина 1: Вчимо дитину захищатися

Методичний посібник

За заг. редакцією Т. П. Цюман

Для безкоштовного розповсюдження

Підготовка та видання матеріалів здійснені в рамках проекту «Попередження сексуального насильства та сексуальної експлуатації дітей у країнах Центральної та Східної Європи – комплексний підхід», впровадженого Українським фондом «Благополуччя дітей» у партнерстві з Фундацією «Даємо дітям силу» (Польща) за фінансової підтримки OAK Foundation (Швейцарія).

Formerly
Nobody's
Children
Foundation

Усі права захищено. Відповідальність за зміст публікації несе винятково Український фонд «Благополуччя дітей». Думки, висловлені в публікації, не обов'язково збігаються з точкою зору донора.